

dere ibi, ὅσον καὶ ἂν πλησιάζῃ εἰς τὰ τῶν χειρογράφων δὲν ἀρχειὶ ὁμῶς δυσχερεῖς τινὰς τῆς ἐννοίας.

Ἐν στίχῳ 90 μεταφράσας ὁ κ. Φιλητᾶς τὰ *Iustis luminibus* διὰ τῶν ἑορτασίμοις φάσει, τουτέστιν ἡμέραις, ἐπέτυχε τοῦ ὀρθοῦ· διότι παρὰ Ῥωμαίοις ποιηταῖς ἡ λέξις *lumen* εὑρίσκεται ἐνίοτε ἀντὶ τῆς *dies*· ὡς παρὰ Κικέρωνι ἐν τῷ ὑπὲρ Ραβιρίου Πρωτ. λόγῳ κατ. 11. ἔκ τινος τραγωδίας τοῦ Ἐνίου.

Si te secundo lumine hic offendero

Moriere.

καὶ παρὰ Βιργιλίῳ ἐν Αἰν. 6, 356. *Vix lumine quarto Prospexi Italiam.*

Ἐν τῷ 91 ὁμῶς στίχῳ νομίζομεν ὅτι ματαιοπονεῖ ὁ κ. Φιλητᾶς, φέρων γραφὰς πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀποδοκιμασθείσας καὶ διορθώσεις παρατόλμους καὶ περιττάς, δι' ὧν μεταβάλλονται οἱ δύο τελευταῖοι τῆς ἐλεγείας στίχοι. Καὶ ἀξιέπικινος μὲν εἶναι ὁ κατὰ τὸν 16' αἰῶνα ἀκμάσας ἑλλήν Μάρουλλος, πρῶτος ἀποπειραθεὶς κατὰ τὴν τότε κριτικὴν νὰ συμβιβάσῃ τὰ κατ' αὐτὸν ἀσυμβιβαστα δὲ ἑλλαγῆς τῶν τοῦ κειμένου λέξεων, νῦν ὅμως τοιαύτη κῦθαίρετος κριτικὴ ἀποδοκιμάζεται· οὐδὲ συγχωρεῖται νὰ ἀνταλλάσσωμεν τὰς τῶν χειρογράφων γραφὰς κατὰ τὸ δοκοῦν, ὅπως πορισθῶμεν ἐκ τοῦ κειμένου ἢν ἡμεῖς θέλομεν ἐννοίαν. Ἡ νῦν κριτικὴ ἀποπειρᾶται νὰ διορθώσῃ τὸ κείμενον, ὅπου τοῦτο εἶναι ἐφθαρμένον, κατὰ τὰ σωζόμενα ἴχνη τῶν λέξεων, οὐδόλως ἢ ἐλάχιστον ἀπ' αὐτῶν μακρυνομένη. Καὶ ὅπου τοῦτο ἐγγωρεῖ, εἰσάγει νέας λέξεις, ὡς ἀνωτέρω ἐν τῷ στίχῳ 58 ἀντὶ τοῦ *grata* τὸ *Graia*, ὅπου δὲ ἀδυνατοῦσι νὰ εὕρωσι λέξεις πλησιάζουσας πρὸς τὰς τῶν χειρογράφων, ὁμολογοῦσι τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, καὶ ἀφίνουσι τὸ κείμενον νὰ διορθώσωσιν ἄλλοι, ἀναζητοῦντες καλλιτέρας γραφὰς ἐν τοῖς χειρογράφοις. Χωρὶς δὲ ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ περιμένοντα τὴν διορθώσαντα αὐτὰ ἐκτὸς ἄλλων εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ 99 στίχου, καθ' ἡμᾶς δὲ καὶ ὁ 78, ἐνθα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τοῦ στίχου ἐννοίας ἀπαιτεῖται τὸ τοῦ μέτρου ἢ δοχείου ὄνομα, ὅπερ μετετρέπη, εἰς τὴν λέξιν *millia* ἀβλεψίᾳ ἴσως τῶν ἀντιγραφῶν (1).

(1) Κοινώσαντες τῷ κ. Φιλίππῳ Ἰωάννου τὴν περὶ τοῦ στίχου τούτου δοξάν ἡμῶν, εὗρομεν σύμφωνον. Οὗτος δὲ ὑπερῶν, ἀναζητήσας τίς λέξις ἀρμόζει εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ στίχου καὶ τὸ μέτρον, προέβαινεν ἡμῖν ὡς τοιαύτην, τὴν *murichina* ἢ *murichea*, τουτέστι *vasa*, ἀντὶ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ *millia*. Σημαίνει δὲ αὕτη, μετὰ τοῦ *vasa* ἢ καὶ ἀνευ τούτου τιθεμένη, πολυτιμώτατα ὄργανα ἐξ ἀρυκτῆς ἀλλ' ἀγνώστου ὕλης, ἅτινα κατὰ Πλίνιον (ἐν τῇ φυσ. ιστορ. 37, 2, 7) ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς γνωστά, ἐν Ῥώμῃ δ' ἐγνώσθησαν κατὰ πρῶτον τὸ 61 π. Χ., Πομπηίου τοῦ μεγάλου κομίσαντος ταῦτα ἐξ Ἀσίας. Ἡ προτεινομένη λέξις φαίνεται ἱκανῶς κατάλληλος καὶ ἀρμόζουσα τῷ μέτρῳ καὶ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ στίχου, καὶ παρὰ τοῖς ὑπε-

τὰ ἐν λόγῳ ὁμῶς χωρίον ἐδιορθώθη ἤδη προσεκκόντως ὑπὸ τοῦ Λαχμάννου, ὥστε οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ἔμεινε τοῖς μετ' αὐτὸν Γερμανοῖς ἢ ἀποδεχθῶσι τὴν διορθώσιν καὶ νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ κείμενον. Ἡ διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Λαχμάννου εἰσαχθεῖσα λέξις *corruerint*, πάσης ἄλλης ἥττον ἀπομακρυνομένη τῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις σημειουμένων, παρέχει ἀρίστην ἐννοίαν. Ἐπεὶ δὲ ἡ κόμη ἐν τῇ ἀθυμίᾳ ἐπὶ τῇ ἀποκοπῇ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς Βερνίκης καὶ τῷ καταστροφισμῷ αὐτῆς, εὐχεταὶ νὰ διατραυχθῇ καὶ ἀνατραπῇ ἡ τῶν ἀστέρων τάξις, καὶ νὰ πλησιάσωσι μακρὰν κείμενοι ἀστερισμοί, ὡς ὁ Ἰδρυόχοος καὶ Ἰβρίων, ἀλλὰ νὰ γείνη αὕτη καὶ πάλιν πλόκαμος τῆς κόμης τῆς Βερνίκης.

Ἐν τέλει, ἀποπερατοῦντες τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις, ὡς προεικάλεσεν ἡ χαρὰ ἡμῶν ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει τοιούτων φιλολογικῶν ἐργασιῶν, αἰτινες ἐνεκα τῆς ἐπικρατούσης σήμερον παρ' ἡμῶν ῥαστώνης καὶ καινοσπουδίας κατέστησαν σπάνια ἀληθῶς καὶ μοναδικὰ φαινόμενα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φιλολογίᾳ, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν, ὅπως ταχέως ἀναγνώσωμεν καὶ ἄλλων, μήπω ἐξελληνισθέντων Ῥωμαϊκῶν ποιημάτων, καὶ μάλιστα σαφεστέρων καὶ τερπνοτέρων οἷα πολλὰ ἔχει ἡ τῶν Ῥωμαίων ποίησις, μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ καλάμου τοῦ κ. Φιλητᾶ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰουλίου 1865.

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥ.

Ta ἀνιάτορα τοῦ Hampton Court ἐν Ἀγγλίᾳ.

Εἰς ἀπόστασιν 3 1/2 λευγῶν ἀπὸ τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τῆς κατὰφύτου ὁχθῆς τοῦ Ταμίσεως ποταμοῦ καὶ παρὰ τὴν κωμόπολιν τοῦ Hampton Court, ὑψοῦται οἰκοδόμημα γιγαντιαῖον, μέγαρον μεγαλοπρεπέστατον, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐ-

ρον Ῥωμαίοις ποιηταῖς ἀπαντᾷται ἐνίοτε ὡς παρὰ Προπερτίῳ (3, 40, 22) *murtheus onyx*. Βλ. καὶ ἄλλα χωρία παρὰ τοῖς ὑπομνημονισταῖς τούτου καὶ τοῦ Πλίνιου, πλείω δὲ παρὰ Becker (ἐν τῷ Γάλλῳ τόμ. 3' σελ. 272 καὶ 276, β' ἐκδ.) ὅστις φέρει πάντας τοὺς περὶ τούτου γράψαντας ἀρχαίους καὶ νέους, διαφαινοῦντας ὁμῶς περὶ τοῦ τῆς φύσεως καὶ χρήσεως τῶν ἀγγείων τούτων. Ἄδελον ὁμῶς ἂν ἐν τῇ ἐλληνικῇ τοῦ Καλλιμάχου ἐλεγείᾳ ὑπῆρχε τοιαύτη λέξις, ἥτις καὶ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησιν εἶναι σχεδὸν ἀγνωστος. Ὁ Κάτουλλος ἐν στίχῳ 82 καλεῖ τὸ μυροδόχον ἀγγεῖον ὄνομα (*onyx*) ἀπλῶς ἀντὶ παντός ἄλλου ὀνόματος, *jucunda mihi munera libet onyx*. Ἰσως καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε *munera* ἀντὶ *millia*.

πρωτοδικῶς ἀνταξίον τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὠκοδομήθη καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅφ' ὧν κατὰ κικρόν κατεπλήθη.

Σπανίως οἰκοδόμημα διεγείρει εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτὸ ἐντύπωσιν, οἷαν διεγείρουσι τὰ ἀνάκτορα ταῦτα, τὰ ὅποια φέρουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου των ἐγκαταραγμένον τὸν τύπον ἡγεμονικῆς πολυτελείας καὶ σοφιστοῦ μεγαλείου. Ἐνταῦθα ἔζησαν ἄνδρες ἰσχυροὶ, λέγει καθ' ἑαυτὸν ὁ περιερχόμενος τὰς πολυτελεῖς ἐκείνας αἰθούσας. Ἐνταῦθα ἐστέναζε αὐτῆς βασιλεὺς, προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ του καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν δῆμιον, λέγει ὁ ἀναδιρῆσας τὰς φρικώδεις σελίδας τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας.

Καὶ ὄντως τὸ μέγαρον τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ σκιὰν συμβάντων, τὰ ὅποια παριστῶσι πιστὴν εἰκόνα τῆς ματαιότητος πάντων τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τοῦ ἀστάτου τῆς τύχης καὶ αὐτῶν τῶν ἐστεμμένων κεφαλῶν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 15^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἤρχεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνὴρ μεγαλεπήβολος, ἀνὴρ παντοδύναμος, ὅστις ἐκ τῆς κατωτάτης τῆς κοινωνίας τάξεως ἐξελθὼν, κατώρθωσε διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ νὰ πατήσῃ τὴν ὑψίστην ἐκθρίδα τῆς ἰσχύος, τῶν τιμῶν καὶ ἀξιοματίων. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις καταπλήττει ἡμᾶς διὰ τὴν ἀγέρωχον τῆς ἀλαζονείας του πτῆσιν καὶ διὰ τὴν ἀπροσδόκητον καὶ τρομερὰν αὐτοῦ πτώσιν, ἦτο ὁ Καρδινάλιος Θωμᾶς Οὐόλσαι (Wolsey), ὅστις υἱὸς ὦν πτωχοῦ καὶ βαναύσου κρεωπώλου, διωρίσθη κατὰ τὸ 1515 πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου τοῦ Η', καὶ περιεβλήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι' διὰ τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, τοῦ Καρδινάλιου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ φιλοδοξία τοῦ Οὐόλσαι δὲν εἶχε πλέον ὄριον. Ἐφάρμιλλος κατὰ τὴν ἰκανότητα τοῦ ἰσχυροῦ Σιμόνους καὶ τοῦ ῥαδιοῦργου Μαζαρίνου, ἦτο ἀνώτερος ἀμφοτέρων καὶ κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ κατὰ τὰ πλούτη καὶ κατὰ τὴν φιλοδοξίαν.

Ἐγκαυχώμενος ἐπὶ τῇ παντοδυναμίᾳ του ἔλεγε πολλάκις τὸν γνωστὸν ἐκείνον λόγον· «Ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς μου!»

Ἐν τῇ ἀμῇ λοιπὸν τῆς ἰσχύος του εὐρισκόμενος καὶ θέλων νὰ ἔχῃ κατοικίαν ἀνταξίαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς, ἣν κατεῖχε, θέσεως, ἀνήγειρεν ἰδίαν δαπάνῃ τὰ λαμπρὰ τοῦ Hampton Court ἀνάκτορα, ἐνθα, ὡς νὰ ἦτο βασιλεὺς, εἶχε θερμασίαν ἐκ χιλίων περίπου ἀνδρῶν, ἐν οἷς εὕρισκοντο καὶ πλείστοι γόνοι τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Ἀγγλίας οἰκογενειῶν.

Ὁ βασιλεὺς ἤγάπα τὸν πρωθυπουργὸν του τὰ μέγιστα, καὶ ἐπέχεεν ἐπ' αὐτοῦ ἀφθόνω χειρὶ καὶ τιμᾷ καὶ πλούτῳ. Ὁ τῆς Γερμανίας αὐτοκράτωρ, Κάρολος ὁ Ε' καὶ ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς, Φραγκίσκος

ὁ Α'. ἐζήτουν τὴν φιλίαν του, καὶ ὁ πρῶτος μάλιστα τῷ ὑποσχέθη νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ ὡς Πάπαν, τὸ ὅποion ἦτο ὁ δικαίεστατος πῦθος τοῦ φιλοδόξου Ποιμενάρχου. Ἀλλὰ κενωθέντος δις τοῦ παπικοῦ θρόνου καὶ μὴ ἐκλαχθέντος αὐτοῦ εἰς τὴν χηρεύουσαν θέσιν, διότι ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπιλήσιμων τοῦ δοθέντος λόγου, ἐφαίνετο κλίνων μᾶλλον ὑπὲρ ἄλλων ὑποψηφίων, ἐστρεψεν ὁ Οὐόλσαι τὸ μίσος του κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοκράτορος, διέρρηξε τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδένοντας τὸν ἡγεμόνα τοῦτον μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, καὶ, ἐκδίκησιν πνέων, ὑπέθαλπε τοὺς ἔρωτας τοῦ ἡγεμόνος του μετὰ τῆς ὥραίας ἀλλ' ἀτυχοῦς Ἄννης Βολένης, καὶ προὐκάλεσε τὸ διαζύγιον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς συζύγου του, Αἰκατερίνης τῆς Ἀρραγωνίνας, ἐξαδέλφης τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀλλ' αὐτὴ ἡ Ἄννα Βολένη, ἡ ὀφείλουσα αὐτῷ τὸ βασιλικὸν διάδημα, μὴ ὑποφέρουσα πλέον τὴν ὑπεροφίαν καὶ τὸν δεσποτισμὸν τοῦ ἰσχυροῦ πρωθυπουργοῦ, πᾶρεσκεύασε τὴν πτώσιν του, ὠφελουμένη ἐκ τῆς ἀδυναμίας, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς.

Ἐπὶ δεκαεννέα ὁλόκληρα ἔτη εἶχε διατηρηθῇ ἀσάλευτος ἡ ἰσχύς τοῦ μεγάλου Καρδινάλιου, ἀλλ' αἰφνης ὁ ἀστὴρ του ἤρχισε νὰ δύῃ. Μάτην ἐπειράθη ὁ Οὐόλσαι νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ βασιλέως· μάτην προσέφερε τῷ βασιλεὶ δῶρον καὶ αὐτὸ τὸ πολυτελεῖς τοῦ Hampton Court μέγαρον.

Ἡ πτώσις του ἦτο ἄρעυκτος. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις (τῶν διαμαρτυρουμένων), ἣν αὐτὸς εἶχε παρασκευάσει, ἐνέσκηψεν ὀρμητικῇ ὡς ὁ χεῖμαρρος καὶ παρέσυρεν εἰς τὰ φρικώδη κύματα τὸν πρωθυπουργόν.

Τὰ κτήματά του ἐδημεύθησαν πάντα· αἱ τιμαὶ του τῷ ἀφρέθησαν ὑπὸ τῶν ἀκαμάτων ἐχθρῶν του καταδιωκόμενος ἐφυλκίσθη ὁ Οὐόλσαι κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Μέγας εἰς τὴν εὐτυχίαν του μέγας ὑπῆρξε καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν του. διότι καλῶς ἐγνώριζε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν βασιλέα του καὶ τὸν κόσμον· ἐγνώριζεν ὅτι τὸ ὄνομά του θέλει πληροῖ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος του· ἐγνώριζεν ὅτι ὅπως ὀνομασθῇ πραγματικῶς μέγας ὠφείλε καὶ νὰ πέσῃ ἀξιοπρεπῶς· ἐγνώριζε τέλος ὅτι διεγερθείσης ἅπας τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀπληστίας τοῦ βασιλέως, οὐδεμίαν τῷ ὑπελαίπετο ἐλπίδα. Οὐδὲν παράπονον περὶ τῆς γενομένης αὐτῷ ἀδικίας, οὐδεμίαν λέξις τραχεῖαν κατὰ τοῦ βασιλέως του ἐξῆλθε τῶν χειλέων του. Ἐν ἄκρῃ μετριοφροσύνης καὶ ταπεινότητι ἀνεγνώρισεν ἑαυτὸν πλάσμα τῆς εὐνοίας τοῦ ἡγεμόνος του, καὶ προθύμως παρητήθη καὶ πλούτου καὶ τιμῶν. Καταδικασθεὶς δὲ εἰς ἐξορίαν ἀπῆλθεν ἄνευ στεναγμοῦ ἐκ Λονδίνου, ἀλλὰ δὲν ἐφθασεν εἰς τὸν πρὸς ἐν ὄρον του (τὴν πόλιν τῆς Ἰόρκης, ὁρισθεῖσαν αὐτῷ

τόπον διαμονῆς), διότι ἀσθενήσας καθ' ὁδὸν μετακομίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Λέττερ, ἐνθα πτωχὸς καὶ περηγωνισμένος ἐτελεύτησεν (28 Νοεμβρίου 1530).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Καρδινάλιου ὑπέστησαν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ **Hampton Court** καὶ ἄλλοι φιλόδοξοι ἄνδρες καὶ ἰσχυροὶ βασιλεῖς τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης.

Ἐν τῷ μεγάρῳ διήγεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, Κάρολος ὁ Α' τὰς εὐτυχεστέρας καὶ φρικτοτέρας τοῦ βίου του ἡμέρας. Μόλις συζευχθεὶς μετέβη μετὰ τῆς νεκρᾶς του συζύγου, τῆς ἀδελφῆς του βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ II', εἰς **Hampton Court**, ὅπως διαφύγῃ τὸν κίνδυνον τῆς ἐν Λονδίνῳ ὀρμητικῶς ἐνσκηψάσης ἀνθρωποκτόνου πανώλους. Δεκαεννέα ἔτη μετὰ ταῦτα μετέβη τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἐκ δευτέρου ἐκεῖ, διότι εἶχεν ἐκραγῇ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἄγριος, πεισματώδης, ἀδυσώπητος. Ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς ἀφρονος αὐτοῦ ἐπιμονῆς καὶ τῶν ἀδίκων αὐτοῦ ἀξιώσεων εἶχε διερεθίσαι τὸν λαόν, ὅστις δραξάμενος τῶν ὅπλων περιέζωσεν ἀπειλητικῶς καὶ ἐκδίκησιν πνέων τὰ ἐν Λονδίνῳ ἀνάκτορα, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις ἠδυνήθη νὰ διασωθῇ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια. Ἡ βασίλισσα, βλέπουσα τὴν ἀπηλπισμένην τοῦ συζύγου τῆς θέσιν, ἀσπλάγχχνως τὸν ἐγκατέλειπε καταφυγοῦσα εἰς Γαλλίαν, καὶ ὁ δυστυχὴς Κάρολος ἔμεινε μετὰ τῶν ὀλίγων πιστῶν ὁπαδῶν του ἐν τῷ μέσῳ τῆς μακρομένης ἐπανστασίας.

Ἐπὶ ἔτη πολλὰ διήρκεσεν ὁ καταστρεπτικὸς οὗτος ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν τὰ μεγαλοπρεπῆ τοῦ **Hampton Court** ἀνάκτορα ἴσταντο ἔρημα καὶ σκοτεινὰ, μέχρις οὗ καὶ τρίτον κατέφυγεν εἰς αὐτὰ ὁ βασιλεὺς. Ἀλλὰ τί ἦτο πλέον ὁ βασιλεὺς; Ἄνευ θρόνου, ἄνευ φίλων, ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ χρημάτων, σκιὰ μόνον βασιλέως, ἔφυγεν ὁ δυστυχὴς Στουάρδος εἰς τὴν Σκωτίαν, ἐν ᾧ ὁ λαὸς του ἐξηγριωμένος, ὡς τίγρις πειναλὴς, ἐζήτει ἐπιμόνως τὴν κεφαλὴν του, θέλων νὰ σθέσῃ ἐν τῷ αἵματι τὸ μῖσος, τὸ ὅποιον κατὰ τοῦ βασιλέως του ἔπνεεν. Οἱ Σκῶτοι, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ παρανόμου Ἰούδα, παρέδωκαν τὸν βασιλέα τῶν ἀντὶ διακοσίων χιλιάδων λιρῶν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἵτινες δικάσαντες αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου, τὸν ἀπεκεφάλισαν (1649).

Ἡ τρίτη σκηνὴ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ δράματος, τὸ ὅποιον παρεστάθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ **Hampton Court**, παρουσιάζει ἡμῖν τὸν καταστροφέα τῆς δημοκρατίας, τὸν δημαγωγὸν Ὀλιβιέρον Κρομβέλλον.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, εἰς τῶν ἱκανωτέρων καὶ δραστηριωτέρων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀνεφάνησάν ποτε ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς τῶν ἀναισχυνοτέρων ὑποκριτῶν, οἵτινες ἐκάλυψάν ποτε φιλοδόξους σκοποὺς ὑπὸ τὸν διπλοῦν μανδύα ντῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, κατέστη κύριος τῶν μεγαλοπρεπῶν τούτων ἀνακτόρων.

Ἐνταῦθα εἶχε τὴν ὄντως βασιλικὴν αὐτοῦ Αὐλὴν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε προκηρύξει ὅτι ἐπέμφθη θεόθεν, ὅπως καταστρέψῃ τὴν μοναρχίαν καὶ ἀποπλύνῃ τὰ ἐγκλήματα αὐτῆς. Ἐνταῦθα ὑπάνδρευσεν τὰς δύο θυγατέρας του μετὰ δύο τῶν ἐπισημοτέρων Ἀγγλῶν ἀριστοκρατῶν. Ἐνταῦθα τέλος εἶδεν ἐκπνέουσιν τὴν θυγατέρα του, ἣν περιπαθέστατα ἡγάπα, καὶ ἥτις ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τοῦ θανάτου τῆς, τὸν ἐξώρκισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν αἱματόφυρτον ὁδὸν τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς προδοσίας, καὶ νὰ μετακληθῇ. Δεινὰς, φρικώδεις ὥρας διήγεν ὁ προστάτης τῆς Ἀγγλίας Κρομβέλλος ἐν τῷ λαμπρῷ τούτῳ μεγάρῳ. Ἐξωτερικῶς μὲν ὑπὸ δολοφόνων χειρῶν ἀπειλούμενος, ἐσωτερικῶς δὲ ὑπὸ τῆς τύψεως τοῦ συνειδότος καταδικαζόμενος, ἀκούων διηνεκῶς ἠχοῦντας εἰς τὰ ὦτά του τοὺς τελευταίους λόγους τῆς θνησκούσης θυγατρὸς του, διατέλει ὁ Κρομβέλλος ἐν διαρκεῖ καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ἀνησυχίᾳ, μέχρις οὗ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ἐν ἐν μέσῳ τριάκοντα αἱματηρῶν μαχῶν οὐδέποτε εἶχεν αἰσθανθῇ, πρὸς τὸ πνεῦμα.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ Κρομβέλλου διελύθη ὡς ὄνειρον· ἡ δημοκρατία κατελύθη, καὶ ἡ μοναρχία ἐνεκαθιδρύθη πάλιν. Κάρολος ὁ Β', ὁ ἐξόριστος, ὁ υἱὸς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος μονάρχου, ὁ ἀνὴρ, ὃς τὰ παθήματα δὲν ἐγενίαν μαθήματα, καὶ ὅστις ἔμεινεν ἀδιάφορος καὶ ψυχρὸς ἀπέναντι τῶν θυσιῶν καὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν πιστῶν τοῦ πατρὸς του ὁπαδῶν, ὁ ἀνὴρ, ὅστις ἀσυνειδήτως κατελάτισεν τὰ αἰσθήματα τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐκουσίως τὸν ἀνεθρόνισαν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὁ Κάρολος Β', λέγομεν, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ **Hampton Court**, ἐνθα ἐν τῇ ὑπεροφίᾳ του περικυκλούμενος ὑπὸ διεφθαρμένων καὶ ἀναιδῶν κολάκων, παρεδόθη εἰς τὰς ἀτιμωτικωτέρας κραιπάλας. Ἀλλ' ἡ τιμωρία δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Ὁ Κάρολος ἀπέθανε συνεπιεῖς τῶν παντοειδῶν κατχρήσεών του, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος ὁ Β', ὁ τελευταῖος τῶν ἀρρένων Στουάρδων, τῶν ἀναθάντων ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, ἐξώσθη τῆς χώρας (1688).

Τὴν σήμερον τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ **Hampton Court** μέγρον δὲν κατοικεῖται πλέον ὑπὸ βασιλέων· ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτοῦ δὲν ἀντηχοῦσι πλέον αἱ φωναὶ τῶν αὐλικῶν, αὐτὲ οἱ στεναγμοὶ τῆς ἀπελπισίης ἐγκαταλειμμένων ἡγεμόνων.

Τὴν σήμερον ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰς ὑψηρεῖς ἐκείνας αἰθούσας βλέπει ἐν αὐταῖς πλυνόμενον τὸ θεῖον πνεῦμα τῆς τέχνης, καὶ περιφέρεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασιλέων τῆς ζωγραφικῆς, τοῦ Ραφάηλ, τοῦ Τιτιανοῦ καὶ ἄλλων, ὧν τὰ ἀριστουργήματα, αἱ ἀθάνατοι εἰκόνες, καλύπτουσι τοὺς τοίχους.

I. ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥΣ.